

ACC. N:R M. 9918:1-24.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: *Skåne* Upptecknat av: *Dora Karlberg*
Härad: *Torna, Ingelstad* Adress: *Embryoplatsen 2, Hålsjöberg*
Socken: *Ingelösa, Glemminge* Berättat av: *Densamma*
Uppteckningsår: *1946* Född år *1881 i Chicago Ill. U.S.A.*

Original.

2.1-24.

(även något fr. U.S.A.)

Original.

Jag har sett och köpt många original i min dag. Från min barndom i mitt morförelärdvåren i Gelså minns jag särskilt en gubbe som sålde kakor. Han drog omkring från by till by, med en gammal raktig källa, som såg ut att användas ibland till "lite av varje" kanske mest "varje". I botten på källan låg ett smutsigt papper med ett gammalt tryck över låg kakorna. Det var 1 styvers och 2 styvers skorpar, 1 styvers och 2 styvers bullar och kaffransbullar stora och gula. Vidare var det bringlar "fjurliga" med socker på, "barnens förtjusning". Kanske var det riktigtare att kalla dem ringar för de va runda med hål i mitten och liknade mest små vagnhjul.

2/
M. 9918:2.

LUNDS UNIVERSITET
FOLKMINNESARKIV

Enliden var liten smutsig och halt. I vanliga fall var han godmodig, men blev han ilsknen blev han det med besked.
"Da" svar han spotta och fräste och därav blev han inte god att komma förbi.
I vår by kallades han "Skryten", men i en del andra byar kallades han "Skrytaren". Hans verkliga namn visste jag inte och "Östnammen" talar för sig själva. Mormor köpte aldrig hans "skritta" te-
gor, för det fanns ett kembageri i byn som hette Gullanders där det fanns
"underbart" bröd. Jag har ännu en för-
minnelse av husligt där luktade
av nybakta bullar.
Vår "Skryten" bruskade även på "sticke-
bud", eller som en del sa, sändningar.

3/

M. 9918:3.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

båd⁴ från by till by, mot en liten skant.
En dag hade mormor sagt till mej att
gåsk på nå "stycken" kom för hon skul-
le sända ett bud med honom till nå-
gon i grannbyn.

Jag låg som jag så ofta brukade på knä
på en stol vid förstret och tryckte min
lilla "trubbas" mot rutan. Inte bara
därför att mormor bett mej därom, nej
jag skulle, för den 4 styver som jag hade
i min hand tillhandla mej en av hans
"härliga sockerkringlor". Till julen hade
han även jilagubbar och kårtingar, "bak-
verk" bleksvitiga med röda och blå
ränder. Men nu var det sockerkring-
lomatid. Antligen syntes hans kära
kamma från bakom en hustenut och

4/

M. 9918: 4.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

jag for istad som en vivelvind. Jag var
uppfäst till stighet och den glände jag
aldrig hemma. Inte heller nu. Jag närma-
de mig djupt nysande och bad om "her
Styten" ville va så snäll att komma in
till mormor för han ville tala med "her
Styten". Jo det sista satte jag nog i hal-
sen, för som ett ryttande lejon rände gub-
ben sejant och frågade vem f--- de va
som kallade honom för Styten. Jag
kan nog tacka min hydeliga stjärna att
mina ben var bevisare på gubbens,
för nu bar det iväg, jag följde och han ef-
ter, högt svärande på att han skulle lä-
ra den "lea ungen" att använda älskningen
eller kanske rättare låta bli att använda
den. Som väl var höjde mormor a-

5/ väsendet och hon räddade mej och kunde
snart lugna gubben. Jag har förstås att
jag den gången fått va utan kringla.

"Skitta Boel."

Det var ett annat original, men hon
bodde i en liten, liten fallfärdig stuga i
byn. Hummar och stigar var lika grå
och lika "Skitta". Kanste var hon inte
så kammat sain hon såg ut. Liten
och rundryggad och rundmagad var
hon. Om hon varit gift vet jag inte.
Jag kommer ihåg hennes ruckel där
där den stod i en backe.

När man kan däfäbi; hurudant väd-
ret än var, så nog stod "Skitta Boel"
utanför stugporten, med händerna

6/ M. 9918:6.

på magen under det sandiga smutsiga
fjörklädet med skallett neramlad
i nacken. Heltid myfiken var hon.
Hon använde aldrig något tilltalsord.
Hennes frågor kunde lyda så här: "Koss
va grann i da, här ska gå men e
så grann". "Ska måtro gå te blockarna
eller ska måtro gå te handlarns" eller
te "kjöregaren"? I statta samma stil
kunde hon hålla på hur länge sam-
helst, utan att varken säga I eller
hon eller han, som eljest var brukligt.
Vad hon levde av vet jag inte, kanske
hade hon litet väl någon sorts arbete.
Fast när hon i så fall uträttade det
var svårt att förstå. Humman var
trots sin smuts ras och vänlig.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

M. 9918:7.

Ola Pijus.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

7/
Då jag var sju år flyttade vi till Lund,
då gjorde jag "bekantskap" med ett annat
original. Det var "Ola Pijus" eller som
samliga kallade honom, "Ola Pijeränsare".
Det var en figur, som väl ännu lever i
färdigt minne, i många "lundensares min-
ne". Han var kanske inte så gammal
som man var benägen att tro. Kanske
var han heller inte så lång, som han för
många barnaögon föreföll att vara.

Han gick alltid på hälsorna, med den
gräslid att, då hans "danska träskor"
var så slitna barstid att det faktiskt
knappast fanns något kvar, mer än
ett tunt skal, så "sag" nosarna"
inte det minste slitna ut. Där

8/

M. 9918:8.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

människan bara kunde gå så var
fjörvaransvärt. Helt öfverraskande hade han
fått, därför att han sålde pipransare.
Dessa små bonter på ett litet stältvåds-
stoft, såg ut som lampputtare i mini-
atur. De hängde på en stältvådsring, som
i sin tur hängde på gubbens arm.
För det mesta stod han och "stödde" någon
vägg, än här än där i ston, med "träsk-
nasarna" pekande mot stegen och den
spetsiga näsan pekande mot jorden.
Hatten som satte så långt ner i nacken
att den tycktes vila på den smorda
rocksklagen, var han jag, alltid ett så-
kallat "glammorstap". Om han någon-
sin sålde något vet jag ej; inteheller
om han själv förfärdigade varan han

M. 9918:9.

9/ ~~utbild.~~ Ja utbild är kanske inte rätt
ordet för han stod där alltid lite a-
patisk utan att se upp om än aldrig så
många människors gick förbi.

Det påstods att han sålt sig till student-
erna, för jag vill minnas hundra kr. för
att de efter hans död skulle få ha-
nam att "läsa på".

Om det är sant vet jag inte, men det
låter ju inte otroligt.

Det kan vara mycket säddä för honom,
fast jag tror inte han ville gå en
fluga färr.

'Påmin. etc original.'

Min styrfarmor och dits farfar bodde
i Glemmingebro vid Häringebro stä-

LUNDS UNIVERSITET
FOLKMINNESARKIV

10/

M. 9918:10.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

lian, någon mil bortan Ystad.

Farfar var byskräddare och brukade vara mycket borta. Farmor som i vanligt fall var en riktig "hare" då hon gästade oss i stan, där hon knappast vågade vara ensam i ett rum och absolut inte ligga ensam, var däremot mycket trygg hemma på "landvischan".

Och hon till. ex. väntade hem farfar på kvällen, reglade han aldrig dären, för att slippa stiga upp och öppna när farfar kom, vilket för det mesta inte hände förrän mycket sent. Det tog ibland timmar för honom att gå hem om han hade arbete i en rotläsen by. En gång hände en gång att farmor efter att ha sovit en stund

11/
vaknade vid att någon gick i dörren
till yttre rummet. "E. de du far som
redan e hemma?" frågade hon, men
fick till svar, "nä de e inte far de
e en främmande som vill lära hus".
Han nämnde sitt namn, riktet jag
glänt, men det var en prästson från
en by i närheten, som studerat så han
blivit "konstig" och nu gick omkring som
ett original. Om farfar blev rädd?
Ja säkerligen, fast det var ju bäst att
inte visa det.

Han bad därför riktigt om herrn ville
sitta ner, till han hunnit klä på
sig. Han upplyste att det stod en
stol vid dörren och den främmande
förklarade att han redan hunnit

12/ den. Så farmor i så stor hast som henn-
es dansande händer tillät fäste på sej
kläderna och tånt Gns, steg hon vän-
lig och bestämt, som hon alltid var, ut
till sin sälla gäst. Neg på gammal-
dags vis och frågade hur det stod till,
och vad han ämnade, så här sent
på kvällen, klockan var ju redan tio.
Gästen, som farmor mycket väl kände,
var ju en fin belevad man, trots sitt
"olyckliga öde," frågade i sin tur hur frun
mårde och hoppades att frun inte kom
till för mycket besvär. Paten var den,
att han inte kunde hinna hem till
prästgården på kvällen, han hade
gått så långt och var så trött och
därför beslutat söka nattekvarter.

M. 9918:13.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

13/

Han hade känt på dörren till en stuga
längre bort, men där var riglat och
han ville inte banka på. Farmor som
nog var åtskilligt knärrig, försökte
först så smått få iväg honom, vil-
ket inte alls lyckades. Då undrade hon
om hon fick bjuda på något. Jo tack
ett glas mjölk, mat hade han själv
i sin rännel och så ville han lägga
sig så fort som möjligt, för som sagt
han hade gått lång väg och var mycket
trött. Han sa att han ville ha en fin
bädd med två lakan, för de sa han
var vid och så ville han ligga
njutet. Plötsligt kom han att tänka
på att de skulle va skönt med
ett fotbad, det gick väl an att få

14/
Jo då, allt vad han kunde fundera på
var farmor beredd att stå till gänget med.
Så gick hon ut i köket och värmdes
vatten, allt under det hon i sitt
stilla sinne bad till att farfar skulle
kamma snart. Han dröjde emellertid
länge den kvällen.
Plötsligen var färbadet undan stökat,
men så funderade gästen på, att det
skulle va bra att få "klippt naglarna
och skurit liktomarna". "Så de får
funn va snäll och göra".
Jo naturligtvis. Då farfar bortåt tolv-
tiden kom hem mötte honom en
dräplig syn. Naturligt tillbakabutad
i en stor stol, sat en främsmande
ung man och på en pall framför

hon som satte farmor i rikt sysselsatt
med att skära litetappar.
Vad vi hade roligt då farfar på ett
förr hon som oförlämligt sätt,
berättade denna dröjliga historia.
Jag tror nog att farmor efter den kväl-
len njöt sig där, kanske med
dubbla läs.

2 Ett amerikanskt original

eller jag borde kanske säga ett isländskt
fast det kändes sig i Amerika,
närmare bestämt Chicago.
Mina släktingar hos vilka jag vistades,
bodde vid en gata som hette Sedgwick
st. Hur det numera är vet jag inte,
men åtminstone vid min vistelse
där antving sig skilskiftet var det

16/

bara de större affärgatorna och själva city
som var stenlagda eller asfalterade,
både vad trottoarerna och körbanorna
beträffar. Förärrigt såg gatorna jäm-
förla med svenska förhållanden
hindrigt sagt konstiga ut.

Körbanan var ofta "stensata" med trä-
block, en 25 à 30 cm i genomsnitt i höjd
gångbanorna bestod av plankor, lagda
på bjälkar, så att det blev ett mer eller
mindre högt steg upp. Emellan var
det öppet och det var en bra utrycks-
plats för allt möjligt skräp.

Det var inte så ovanligt att en eller
annan plankor var borta eller några
block bräckts upp på själva kör-
banan. Så det kunde va rent av

19/

livsfarligt än i möter eller dålig be-
lysning ta sig fram där.
Huset intill där mina släktingar bod-
de var en gammal trästuga. Denna
beboddes av bland andra en gammal
isländska lika tjock som hon var hög.
Det syntes att hon var glad för mat men
ansiktet skvallrade om att hon säke-
rt var lika glad för "rätvaran".
Faktum är också att man sällan såg
hennes nykter. Polisen var hennes vän-
ne, färdig och kunde han spela dem en
sprata, så märkligt var det säkert
icke. Så det var kallt behörde han
ju något att elda med och naturligt-
vis tog han det som var närmast
till hands. Det var kanske en brä-

18/

da som "händelseris" lossnat på huvväg-
gen, men det kunde också va en planka
i gångbanan eller ett block i körbanan.
De senare hade hon säst till gata äga
till, för de va ju nästan färdiga att stän-
ga i direkt i spisen. Kanstse fick hon
gå ett eller två ställen sätta ykan i
de största, men det var ju inget vidare
besvär. Jag såg henne mer än en gång
nära på mitt för näsan på polisen
hoppa se ett block.

När kan ju "spotta på en sten" bli den
blir väl och fast polisen som gick
på gass där var avantligt godmo-
diga och överseende, så lyckades han
dock bli mot rita en so dem.
Ritca liten och tjock som hon var,

M. 9918:19.

19/ Ista stas och gick var han.
Första delen av "Dramat" höjde jag bara muntal, men till senare delen var jag utsyna vittne. Det hade börjat med att han sin vana trogen kom ut med sin sprade för att bräcka upp ett blod ut gatan. Polisen som naturligtvis fick syn på henne kom "flårande" som ett lokomotiv, för att köra bort henne. Det lyckades efter det att en del repliker växlats. Han föste in henne på gården lovade henne "både de och detta" om hon vågade se ut igen. På givet han för att stampa till den till hatten uppgrävda blodet. Det dröjde emellertid inte länge förrän samma scen upprepades, men då den upp-

M. 9918: 20.

20/
repades för tredje gången måste polisen
tålamodet. Vi skulle honom få följa
med till polistationen. Han begripte
emellertid det missstaget och först
stampa till blocket. Det tog just så
lång tid, att synderstämman hann in
till sitt ark regel och berättande
dören.

Det var då som min lilla kusin kom
rusande upp och skrek att vi skulle
skynda oss ut i trappfärstut,
/ detta vettes att irländskans gärd,
för, som hon så artigt uttryckte sig
den "irländskas lagyn" var full och
polisen skulle försöka ta henne.

Vi var inte sena att efterkomma upp-
maningen, bespetande oss på ett

M. 9918: 20.

20/
repades för tredje gången miste polisen
tålamodet. Vi skulle han få följa
med till polistationen. Han begicks
emellertid det misstaget att först
stampa till blocket. Det tog just så
lång tid, att synderskan hann in
till sitt och regla och bärskardera
dörren.

Det var då som min lilla kusin kom
rusande upp och skrek att vi skulle
skynda oss ut i trappförestud,
/ detta vette åt irländskans gärd,
för, som hon så artigt uttryckte sig
den "irländska lagyn" var full och
polisen skulle försöka ta henne.

Vi var inte sena att efterkomma upp-
maningen, bespetande oss på ett

roligt gratisröje. Vi fick se följande.
Polisen försökte få gäves kamma in ge-
nom dörren och den "irländska lady"
satt i det öppna fönstret och stirrade
tade. Nedanför fönstret stod en låda, på
den klev slutligen polisen upp, sträckte
upp armen och rymade antagligen dra
ned henne. "Lady" följde honom
dock. Hennes hand sträcktes ut be-
räddad med en lång ryttorst. Hon
slog inte till, vilket vi först trodde
att hon tänkte göra. Nej hon satte ba-
ra borsten på tvästen rätt i ansiktet
på polisen, han förlam balansen och
satt sig pladask ner på marken.
Som väl var var han så mjukt så det
nog inte gjorde så värt ont. Däremot

22/ 4 spottade han och fräste "får alltså få
befria munnen ifrån allt det som
4 oförläppandes fått in i den, av den
nog alltså annat än rena krasten.
Nu kom en ny polis till hjärn, men
det lyckades lika lite för honom att
få tag i "ladyn". Så fort de kom för-
nåra var krasten därigenom.
Plutligen var där någon i den nyfikna
hoppen som kom på den geniale idén
att koppla en slang till vattenled-
ningen och nästa gång hon kom fram
till fönstret sattes en vattenstråle
rakt i hennes ansikte så hon ram-
lade inåt rummet. Polisen nu två
som var smärt och smidig svänga-
de sig in genom fönstret, och var

23/

2de roliga slut: Båda poliserne var
svenskar.

En annan som kanske inte kan
kallas original, gjorde sig dock skyl-
dig till något ganska origineelt.
En amerikansk familj, där jag en
tid vistades hade de en japan som kom
två dagar i veckan och utförde trätt och
stytsering. En gång fick han tillrätta-
visning för att han svarat, det passa-
de inte honom, utan han uttänkte en i
sin eget tycke bra hämsal.

Nästa vecka kom han som vanligt,
trättade första dan och kom igen den
andra för att stytta. Vi tyckte att det
tog så ovanligt lång tid på kvällen in-
om han kom för att få sin betalning

24/

Vågar gick ner i källaren där styckrum-
met var beläget för att hitta efter.
Japanen var borta, men arbetet var
färdigt. Händerna han uttänkt var
följande. Alla plagg av intimer sort
såsom stumpor, kalsonger m.m.
hade han stävt så de var styva
så de kunde stå för sig själva.
och vara naturligtvis användbara
vänder. Han hade inte vågat komma
för att få sin betalning, den gick han
gärna miste om.

Det var väl en originell karl och
lever han än, den lille gulningen, så
fräjdade han sig säkert då det äro
i denna dag.